

Praha 20.12.2005

61

Úrazy v roce 2004 z hlediska příčiny a místa vzniku

Injuries in 2004 from the view of the causes and the place of the accident

Souhrn

Úrazy jsou velkým zdravotním, sociálním a ekonomickým břemenem. Jsou třetí nejčastější příčinou úmrtí v dospělé populaci a v dětském věku nejčastější. Pro prevenci úrazů je důležité shromáždit co nejvíce informací o úrazech včetně statistických. Tato aktuální informace prezentuje především data z chirurgických ambulancí a z Registru hospitalizovaných se zřetelem na nejčastější příčiny a místa vzniku úrazů.

Summary

Injuries are big health, social and economic burden. Injuries are the third most frequent cause of death in adult population and the most frequent in children age. To prevent injuries it is necessary to collect as much information as possible including statistical data. This Topical Information publishes data picked up especially from surgical ambulances and from Registry of hospitalized with regard to causes of injuries and places of injury accident.

Člověk je v každém okamžiku svého života zranitelný, při všech jeho činnostech může dojít k poranění, dokonce i při nečinnosti. Je mnoho okolností vzniku úrazů jako nenadálých zevních událostí, které vyvolávají poškození organismu. Úrazům je třeba předcházet a bránit se jim podobně jako nemocem. Pro úrazovou prevenci je užitečné shromáždit co nejvíce informací vztahujících se k úrazům, včetně statistických. Proto jsou úrazy sledovanou statistickou kategorií.

1. Úrazy podle výkazů chirurgických ambulancí

Pracoviště oborů chirurgie, traumatologie, ortopedie, neurochirurgie, plastická chirurgie, dětská chirurgie, léčba popálenin, kardiochirurgie, hrudní chirurgie, cévní chirurgie a korektivní dermatologie zachytí nejvíce úrazů, chirurgické ambulance jsou místem nejčastějšího ošetření úrazů.

V roce 2004 poskytla chirurgická ambulantní oddělení 5 236 tis. prvních ošetření, z toho bylo 1 824 tis. úrazů, tj. téměř 35 % (o jedno procento nižší podíl než v předchozích dvou letech). Na 100 tis. obyvatel připadlo 17 870 zraněných osob (17 712 v roce 2003); denně bylo v průměru ošetřeno pro úraz 4 997 lidí (4 950 v roce 2003). Častým úrazem - 472 tis. případů - byly zlomeniny; tvořily téměř 26 % ošetřených traumatických příhod podobně jako v předchozích dvou letech. Přehled o vývoji úrazů a úrazovosti (počet úrazů na 100 tis. obyvatel) ve srovnání s rokem 2003 poskytují tabulky č. 1 a č. 2 v příloze.

Největší podíl na úrazovosti, jak je patrné z tabulky č. 3 v příloze, mají sportovní a pracovní (školní) úrazy, kromě skupiny ostatní úrazy kam spadají především úrazy doma a ve volném čase. Podíl sportovních a pracovních (školních) úrazů na úrazech celkem činil

téměř 36 %; proti předchozímu roku mírně stoupl podíl sportovních úrazů, naproti tomu se snížil podíl ostatních úrazů (o 0,8 %). Z uvedené tabulky je zřejmé, že podobně jako v loňském roce se 14 % úrazů přihodilo při práci nebo ve škole, 7 % úrazů při dopravě, téměř 22 % při sportu a 57 % při jiných činnostech ve volném čase. U dětské populace byl vyšší podíl školních a sportovních úrazů na celkovém počtu úrazů, nižší podíl dopravních a ostatních úrazů.

Podle statistiky na základě výkazů chirurgických ambulancí počet úrazů i úrazovost vzrostly o 1 %. Je to velmi mírný nárůst, ale v počtu ošetřených to představuje o 17 tis. případů více než v předchozím roce.

2. Úrazy podle statistických výkazů o hospitalizaci

V nemocnicích ČR bylo registrováno téměř 197 tis. úrazů osob, které musely být přijaty do ústavní péče, tzn. že na 100 tisíc obyvatel trvale bydlících v ČR bylo cca 1 926 osob z důvodu úrazu hospitalizováno (1 903 v roce 2003). Je možné, že někdo byl pro úraz hospitalizován i vícekrát. Počet hospitalizací u mužů (112 334) byl stejně jako v minulém roce téměř o jednu třetinu vyšší ve srovnání se ženami (82 586). Nejčastější příčinou hospitalizace mužů i žen byly zlomeniny končetin, nitrolební poranění a jiná poranění více částí těla. Průměrný věk hospitalizovaných pro poranění byl 43,3 roku (42,4 roku v předchozím období) a v posledních pěti letech se stále zvyšuje. Pro starší lidi je nebezpečným úrazem zlomenina kosti stehenní (16 658 žen, 7 719 mužů, průměrný věk 72,2 let). Naproti tomu syndromem týrání jsou postiženy hlavně děti, v roce 2004 bylo hospitalizováno 17 chlapců a 22 dívek, jejich průměrný věk činil 11,5 let. Žádné dítě na následky týrání v nemocnici nezemřelo. Doba hospitalizace při úrazu trvala v průměru 7,6 dne (7,5 dne v roce 2003). Nejvyšší letalitu (počet zemřelých na 1 tis. hospitalizovaných) při úrazech stejně jako v předchozím roce měly zlomenina kosti stehenní (47,1), zlomeniny postihující více částí těla (40,0) a následky tonutí (29,0). Celková hospitalizační letalita úrazů činila 13,9 a byla zhruba na stejné úrovni jako v roce 2003. Pohled na úrazy osob (trvale bydlících v ČR) podle hlášení hospitalizací poskytuje tabulka č. 4 v příloze.

Nejčastějšími vnějšími příčinami poranění, které si vyžádaly nemocniční péči, byly stejně jako v minulých letech pády (60 % ze všech úrazů) a dopravní nehody (16 %); podíl pádů se mírně zvýšil. Nejdelší doba hospitalizace byla při zlomeninách postihujících více částí těla (17,9 dne). Ve srovnání s rokem 2003 se zvýšil počet hospitalizovaných pro úraz o 1,3 %, velmi mírně se prodloužila ošetrovací doba, o málo se snížila hospitalizační letalita, lehce se zvýšil průměrný věk hospitalizovaných.

3. Úrazy podle statistiky zemřelých

V roce 2004 zemřelo 6 991 osob na následky úrazů (4 578 mužů a 2 413 žen), z toho 1 316 lidí při dopravních nehodách (981 mužů a 335 žen) a 1 583 osob na následky úmyslného sebepoškození (1 286 mužů a 297 žen). Počet úmrtí na úrazy se proti předchozímu roku 2003 snížil téměř o 4 %. V přepočtu na 100 tis. obyvatel zemřelo 68,5 osob na poranění (71,5 v roce 2003). V důsledku vnějších příčin zemřelo denně v průměru 19 lidí, z toho 3 - 4 lidé při dopravních nehodách a 4 lidé v důsledku dokonané sebevraždy. Úmrtnost mužů na úrazy je dlouhodobě podstatně vyšší než úmrtnost žen - v roce 2004 téměř dvojnásobně, v případě dopravních nehod a dokonáných sebevražd dokonce trojnásobně. Nejvyšší úmrtnost na úraz je v nejvyšší věkové kategorii nad 85 let věku. Naopak nejnižší byla v roce 2004 ve věkové skupině 1 - 4 roky. Počty zemřelých na úrazy podle pohlaví a vybraných příčin smrti na základě publikace Zemřelí 2004 (ÚZIS ČR), v posledních dvou letech jsou zřejmé z uvedené tabulky:

Rok	Zemřelí na vnější příčiny			z toho					
				dopravní nehody			úmyslné sebepoškození		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
2004	4 578	2 413	6 991	981	335	1 316	1 286	297	1 583
2003	4 848	2 447	7 295	1 097	362	1 459	1 365	354	1 719
Index 2004/2003 v %	94,4	98,6	95,8	89,4	92,5	90,2	94,2	83,9	92,1

Z hlediska územního uspořádání byla úmrtnost (počet úmrtí na 100 tis. obyvatel) z důvodu vnějších příčin v roce 2004 nejvyšší v těchto krajích (řazeno podle nejvyšší úmrtnosti):

Úmrtnost na vnější příčiny ve vybraných krajích	Muži	Ženy	Celkem
Ústecký	103,8	47,3	75,3
Liberecký	95,6	50,6	72,8
Středočeský	94,5	55,6	72,3
Zlínský	108,6	57,3	72,2
Jihočeský	91,8	41,5	71,6
ČR	92,1	46,8	68,5

Naopak nejnižší úrazová úmrtnost byla u mužů v kraji Hl. m. Praha (77,0 případu na 100 tis. obyvatel) a Vysočina (78,6), u žen v kraji Moravskoslezském (34,1) a v kraji Plzeňském (41,0).

V mezinárodním srovnání standardizované úrazové úmrtnosti mužů a žen (viz. tab. č. 6 v Příloze) je lepší situace než v ČR např. v Rakousku, Bulharsku, Lucembursku a Chorvatsku, naopak vyšších hodnot než v ČR dosahuje tento ukazatel ve Finsku a Maďarsku. Daleko nejhorší situace je v některých zemích bývalého Sovětského svazu - v Bělorusku, na Ukrajině, v Litvě a Lotyšsku, přičemž jednoznačně nejhorší stav je v Rusku, které zaznamenává téměř dvojnásobné hodnoty ukazatele ve srovnání s ostatními státy, jež mají také vysokou standardizovanou úrazovou úmrtnost. Do tabulky byly vybrány státy s posledními dostupnými daty za rok 2003.

4. Dopravní nehody

V roce 2004 došlo ke 196 484 dopravním nehodám, jejich počet se zvýšil velmi málo o 0,3 % v porovnání s rokem předchozím. Vznikla hmotná škoda 9,7 mld. Kč (v roce 2003 byla škoda 9,3 mld. Kč). Při velmi mírně zvýšeném počtu nehod se snížil počet usmrcených o 104 případů (7,9 %), počet těžce zraněných poklesl o 7,1 % a lehce zraněných osob o 2,5 %. Nejvíce nehod zavíní každoročně řidiči motorových vozidel - v roce 2004 to bylo 91,8 % (92,2 % v roce 2003), dále dopravní nehody zapříčinila lesní a domácí zvěř (4,3 %), řidiči nemotorových vozidel (1,4 %), chodci (1,0 %) a technická závada vozidla (0,7 %). Podíl všech těchto „viníků“ se proti předchozímu období měnil jen nepatrně v řádu několika desetin procenta. Nejvíce usmrcených měli „na svědomí“ řidiči

osobních automobilů (839 osob), dále řidiči nákladních automobilů (154 osob) a řidiči jednostopých motorových vozidel (61 osob). Poklesl počet smrtelných následků u nehod zaviněných chodci a cyklisty. Na nehodovosti se zvýšenou měrou proti předchozímu roku podíleli řidiči vozidel registrovaných v zahraničí. Hlavní příčinou nehod řidičů motorových vozidel byl nesprávný způsob jízdy (63,2 % nehod), nejzávažnější příčinou nehod s nejvyšším počtem usmrcených potom nepřiměřená rychlost (41,8 % usmrcených). Nehody zaviněné chodci - ve 42 % případů to byli muži, ve 36 % děti, ve 20 % ženy a ve 2 % skupiny dětí nebo chodců. Nejhorším dnem z hlediska počtu a závažnosti nehod byla v roce 2004 neděle a sobota, nejméně „nehodovými“ dny byly stejně jako v předchozím roce úterý a středa; nejhorším měsícem v nehodovosti byl říjen a listopad (v roce 2003 červenec), nejméně nehod bylo zaznamenáno v dubnu, nejméně usmrcených v únoru. Absolutně nejčernějším dnem byl čtvrtek 23. prosince, kdy na silnicích zahynulo 16 lidí. Nejvíce nehod se přihodilo v obci (72 %), nejtěžší následky měly střety na silnicích mimo obec (777 zemřelých). K většině dopravních nehod dojde na přímém úseku cesty. Pokles zaznamenaly dopravní nehody na železničních přejezdech - v roce 2003 se jich přihodilo 1 036 (v předchozím roce 1 491), ale zvýšil se při nich počet usmrcených o 11 osob na celkem 51 obětí. Nejvíce nehod se přihodilo na jižní Moravě, nejméně v jižních Čechách, nejvíce usmrcených bylo zaznamenáno na území jižní Moravy a nejméně na území Hl. m. Prahy. Podle ČSÚ zahynulo na silnicích ČR při dopravních nehodách 1 316 osob, nejvyšší počet zemřelých byl ve věkové kategorii 25 - 29 let (127 mrtvých) a 20 - 29 let (125 obětí).

Počty dopravních nehod v posledních dvou letech se vyvíjely takto:

Rok	Počet nehod	Lehce zraněno	Těžce zraněno	Usmrceno
2004	196 484	29 543	4 878	1 215
2003	195 851	30 312	5 253	1 319
Index 2004/2003 v %	100,3	97,5	92,9	92,1

Zdrojem dat je publikace „Přehled nehodovosti“ ředitelství služby dopravní policie Policejního prezidia ČR.

5. Pracovní úrazy

Počty pracovních úrazů je možné zjistit z údajů ČSÚ nebo z výkazů chirurgických oborů, kde se uvádějí společně se školními úrazy.

V roce 2004 se přihodilo podle chirurgických výkazů 258 tis. pracovních/školních úrazů vyžadujících ambulantní chirurgické ošetření (256 tis. v roce 2003) představovaly 14,1 % (9,8 % v roce 2003) všech chirurgicky ošetřených úrazů (první ošetření). Na 10 000 obyvatel v produktivním věku (15 - 64 let) bylo zaznamenáno 246 (v předchozím roce 245) pracovních úrazů. Na školách se podle statistik chirurgických ambulancí přihodilo 79 548 úrazů dětí (78 656 v roce 2003), tj. 31 % ze všech pracovních a školních úrazů. Celkem utrpělo úraz ve škole 517 dětí z 10 tisíc. Školní úrazy dětí jsou více než 2krát častější ve srovnání s pracovními úrazy v dospělé populaci:

Věková skupina	Počet osob ve věkové skupině	Pracovní (školní) úrazy	Na 10 000 obyvatel
0 - 14	1 539 317	79 548	516,8
15 - 64	7 239 720	178 070	246,0

Z výkazů chirurgických ambulancí je patrné, že počet pracovních úrazů (včetně školních) se zvýšil o 0,3 % ve srovnání s předchozím rokem. Počet školních úrazů dětí vzrostl o 1,1 % proti roku 2003 a dětská úrazovost dokonce o 3,2 %.

6. Sportovní úrazy a úrazy ve volném čase

Sportovních úrazů se přihodilo podle chirurgických statistik 395 580, což znamenalo zvýšení o 4,8 % proti roku 2003, v přepočtu na 100 tis. obyvatel vzrostla sportovní úrazovost rovněž o 4,8 %.

Úrazy doma a ve volném čase nejsou sledovány jako samostatná položka, jsou odvozeny z úrazů celkem po odečtení dopravních, pracovních/školních a sportovních úrazů, jsou to vlastně ostatní úrazy. Jejich počet přesáhl v roce 2004 hranici 1 miliónu, ale přihodilo se jich o 4 tis. méně než v předchozím roce. V relativních číslech překročil počet ostatních úrazů podruhé za sebou v časové řadě hranici 10 tisíc. Ostatní úrazy jsou při porovnání s dalšími výše uvedenými typy úrazů trvale nejčetnějšími.

7. Závěr

Počet úrazů ošetřených v chirurgických ambulancích meziročně vzrostl, vzrostla také úrazovost jako údaj o chirurgicky ošetřených úrazech vztažený k počtu obyvatel v daném roce. Podobně tomu bylo s hospitalizovaností z důvodu vnějších příčin. Přehlednou informaci o počtu úrazů v roce 2004 a o trendu ve vývoji úrazovosti získáme porovnáním všech dostupných dat. Pro jejich vyhodnocení jsou nejvhodnější právě data vztažená k počtu obyvatel v daném roce:

Úrazy na 100 tis. obyvatel podle statistiky	Chirurgických ambulancí	Hospitalizací	Zemřelých
2004	17 870	1 926	69
2003	17 712	1 903	72
Index 2004/2003 v %	100,9	101,2	95,8

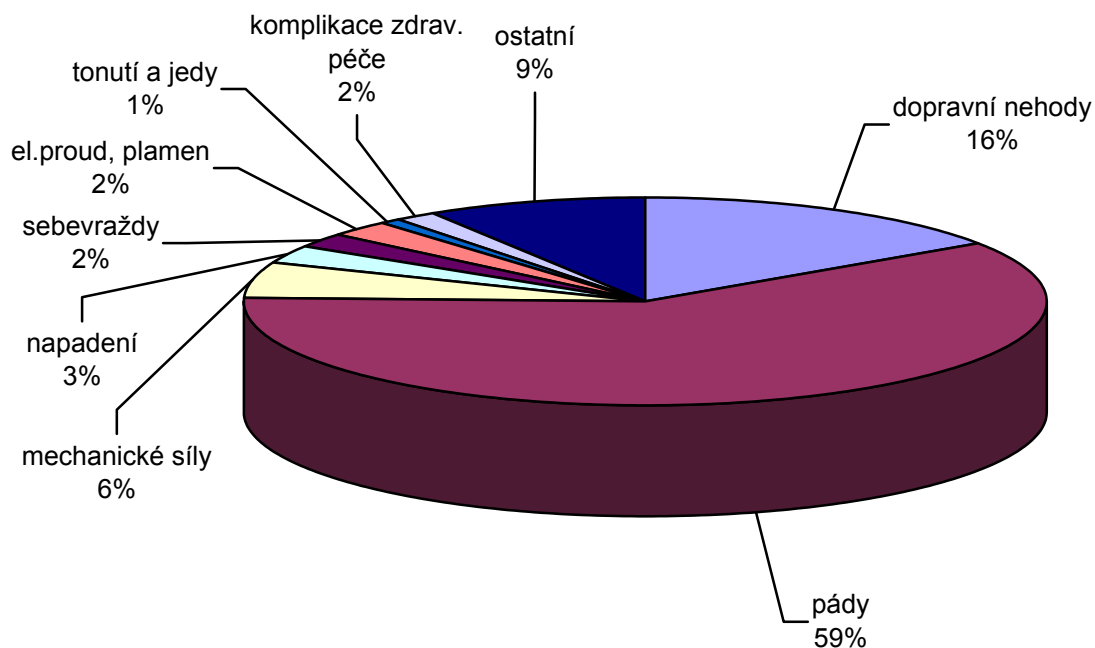
Úrazovost se v roce 2004 při porovnání s předchozím rokem mírně zvýšila. Nejvíce úrazů bylo ošetřeno na ambulantních odděleních chirurgických oborů, které zaznamenaly nárůst úrazovosti téměř o 1 % zejména v důsledku vyššího počtu sportovních úrazů. Počet hospitalizovaných pro úraz na 100 tis. obyvatel vzrostl o 1,2 %. Pozoruhodné pro rok 2004 je, že klesla úrazová úmrtnost.

V Aktuální informaci byly využity tyto zdroje dat: Roční výkaz o činnosti zdravotnických zařízení pro obor chirurgie, hlášení hospitalizací, publikace Ukončené případy pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz (ÚZIS ČR), publikace Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz (ČSÚ), publikace Přehled nehodovosti (Policejní prezidium ČR).

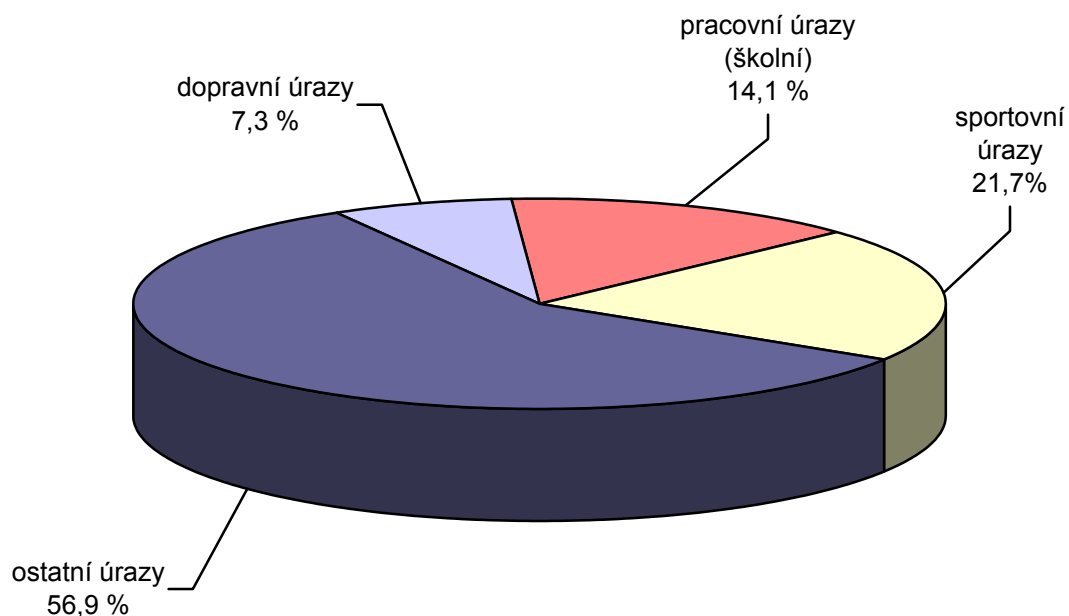
Vypracovala: Ing. Alena Ondračková

Úrazovost podle skupin větších příčin hospitalizace

na 100 tis. obyvatel

Struktura ambulantně ošetřených úrazů v roce 2004

Příloha:

Tab. č. 1

Rok	Úrazy celkem	z toho zlomeniny	Druhy úrazů				pod vlivem	
			dopravní	pracovní, školní	sportovní	ostatní	alkoholu	drog
2004	1 824 015	472 064	132 526	257 618	395 580	1 038 291	40 608	819
2003	1 806 886	468 441	131 592	255 626	377 421	1 042 247	39 182	869
Index 2004/2003 v %	100,9	100,8	100,7	100,8	104,8	99,6	103,6	94,2

Tab. č. 2

Rok	Úrazovost celkem	z toho zlomeniny	Úrazovost				pod vlivem	
			dopravní	pracovní, školní	sportovní	ostatní	alkoholu	drog
2004	17 870	4 625	1 298	2 524	3 876	10 172	398	8
2003	17 712	4 592	1 290	2 506	3 700	10 216	384	9
Index 2004/2003 v %	100,9	100,7	100,7	100,7	104,8	99,6	103,6	94,2

Tab. č. 3

Rok	Úrazy celkem	Struktura úrazů			
		dopravní	pracovní, školní	sportovní	ostatní
2004	1 824 015	132 526	257 618	395 580	1 038 291
podíl v %	100,0	7,3	14,1	21,7	56,9
2003	1 806 886	131 592	255 626	377 421	1 042 247
podíl v %	100,0	7,3	14,1	20,9	57,7

Tab. 4 Nejčastější důsledky úrazů podle výkazů hospitalizovaných

Základní diagnóza	Počet případů				Ošetrovací doba	Počet zemřelých	Prům. věk
	muži	ženy	celkem	na 100 tis.			
Zlomeniny končetin *)	21 092	16 975	38 067	373,0	7,6	122	42,3
Zlomenina kosti stehenní	7 719	16 658	24 377	238,8	16,0	1 149	72,2
Nitrolební poranění	24 089	11 935	36 024	352,9	4,6	595	36,4
Poranění jiných částí těla	18 618	9 613	28 231	276,6	5,5	310	36,1
Vymknutí, podvrtnutí	9 914	4 898	14 812	145,1	4,5	17	36,2
Zlomeniny krku, hrudníku a pánce	7 365	5 953	13 318	130,5	11,0	178	54,0

*) bez kosti stehenní

Tab. č. 5 Hospitalizovaní pro úraz podle pětiletých věkových skupin

Věková skupina	Počet hospitalizovaných				% operovaných	Průměrná ošetrovací doba			
	celkem	v tom operace				celkem	v tom operace		
		neodkl.	jiná	žádná			neodkl.	jiná	žádná
0 - 4	9 611	723	659	8 229	22,9	3,5	9,2	7,8	3,0
5 - 9	7 799	1 182	867	5 750	26,3	3,7	4,6	5,2	3,3
10 - 13	12 208	1 804	1 636	8 768	28,2	4,2	5,3	5,3	3,7
15 - 19	14 459	1 660	2 624	10 175	29,6	4,3	6,3	5,2	3,7
20 - 24	13 714	1 921	3 032	8 761	36,1	4,8	7,0	5,8	4,0
25 - 29	13 679	2 214	3 462	8 003	41,5	5,0	6,8	5,7	4,2
30 - 34	11 614	1 948	3 065	6 601	43,2	5,3	6,7	5,8	4,7
35 - 39	10 209	1 776	2 595	5 838	42,8	5,7	7,2	6,5	4,9
40 - 44	9 997	1 738	2 499	5 760	42,4	6,1	7,5	6,5	5,4
45 - 49	11 035	1 969	2 670	6 396	42,0	6,6	8,5	7,3	5,8
50 - 54	12 226	2 243	2 930	7 053	42,3	7,4	9,0	8,2	6,6
55 - 59	12 023	2 286	2 798	6 939	42,3	8,4	8,9	9,1	7,9
60 - 64	9 116	1 710	2 088	5 318	41,7	9,0	9,3	10,2	8,5
65 - 69	7 923	1 363	1 638	4 922	37,9	10,4	10,6	11,6	10,0
70 - 74	10 139	1 740	2 031	6 368	37,2	11,9	11,2	12,5	11,9
75 - 79	11 719	2 049	2 115	7 555	35,5	13,8	11,0	13,2	14,6
80 - 84	11 573	2 049	1 983	7 541	34,8	14,7	11,3	13,1	16,0
85 +	7 578	1 419	1 151	5 008	33,9	15,8	11,9	12,6	17,7
Celkem	196 622	31 794	39 843	124 985	36,4	7,6	8,4	8,1	7,2

Tab. č. 6

Standardizovaná úmrtnost z důvodu	Vnější příčiny (dg. V01 -Y98)		Dopravní nehody (dg. V01 - V99)		Úmyslné sebepoškození (dg. X60 - X84)	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Bělorusko	279,8	61,8	24,2	6,5	62,2	9,1
Bulharsko	73,5	21,2	14,7	4,4	19,1	5,8
Finsko	105,8	33,5	10,5	4,0	30,3	9,1
Chorvatsko	89,3	29,9	24,5	6,1	29,5	6,7
Lucembursko	74,3	29,7	18,0	4,6	17,9	3,6
Maďarsko	121,4	44,4	21,9	5,9	42,8	9,7
Nizozemsko	38,1	19,5	9,0	2,9	12,0	5,4
Rakousko	66,2	25,4	15,5	5,3	25,4	7,8
Rusko	405,2	90,4	.	.	63,9	9,6
Slovinsko	108,9	34,8	20,0	4,2	41,9	10,0
ČR	96,3	35,4	17,9	5,6	26,2	5,8